

20.10.2006
FT Kari Uotila
Muuritutkimus ky
Suovillankatu 3 20780 Kaarina
kuotila@muurutkimus.com
www.muurutkimus.com

Kajaanin linnan arkeologiset koekaivaukset ja rakennusarkeologiset tutkimukset syyskuussa 2006.

Syyskuun 18.-21. 2006 tehtiin Kajaanin linnassa Museoviraston tilauksesta Muurututkimuksen toimesta arkeologisia koekaivauksia ja rakennusarkeologista tutkimusta Kajaanin linnanraunioilla. Kenttätutkimuksista vastasi FT Kari Uotila ja tutkimuksissa oli apuna linnan korjaushenkilökunta. Tutkimukset tehtiin historiallisen ajan arkeologisten kaivausten mukaisesti (esim. 5 mm kuivaseula ja yksikködokumentointi) ja kohteet dokumentoitiin digitaalisesti mittaamalla kuten aikaisemmat Muurututkimuksen suorittamat tutkimukset Kajaanin linnalla.

Tutkimuskohteet neuvoteltiin Museoviraston edustajan arkkitehti Selja Flinkin kanssa ja kaivausten tarkoituksena oli selvittää linnan pihan käyttötasoa tulevaa pihan kivetyksen suunnittelutarpeita varten ja kaivaa valmiiksi laajempi alue luontaiseen kerrokseen jotta paikalle voitiin rakentaa laaja kivipesä pintaveden keräämisalueeksi.

Kaivauskohteen valintaan liittyi myös linnan pihalla mahdollisesti maatulvauksessa havaitun rakenteen – tulkinnan mukaan kaivon - paikantaminen. Kaivon paikkaa etsittiin kesäkuussa 2006 Museoviraston arkeologin Teemu Mökkösen laatiman selvityksen pohjalta ja syyskuussa alue laajennettiin syyskuussa 2006 maatulvaukselinjan antaman suurimman etäisyyden (20.5-22 m) linjalle.

Tutkimuksissa avattiin yksi 3 x 3 m kaivausalue (alue 0603), joka sijaitsi linnanpihan keskiosassa keskellä piha-aluetta. (Kartta 1.)

Tutkimuskohde mitattiin takymetrillä ja kiintopisteinä käytettiin Kajaanin kaupungin kiintopisteitä siltarakenteessa ja raunioiden pohjoisosan muureissa.

Tutkimusalueelle rakennettiin syys-lokakuun 2006 aikana insinöörisuunnitelman mukainen kivipesä ja muu osa kaivausaluetta peitettiin niin, että suodatinkankaalla merkittiin kaivausalueen reunat. Kaivausmassana käytettiin alueelta kaivettu ja seulottu maa-ainesta.

Tutkimuksissa esiin tulleet löydöt on luetteloitu Kansallismuseon päänumerolla KM 2006064:5-.

Tutkimuksen ajaksi Kajaanin linnan kohdalla virran syvyyttä laskettiin n. 50 cm, joka mahdollisti tutkimushavainnot aina noin korkeudelle 128.80-85.

Alue 0603

Alue sijaitsee linnanpihan itäosassa n. 1 metrin kesäkuun 2006 kaivausalueesta 601 itään. Alue sijoittuu lähes keskelle linnanpihaa niin että eteläisestä rakennuksesta on kaivausalueen reunaan n. 1.5 m. Alueen koko on 3 x 3 m eli 9 neliötä ja kokonaisuudessaan aluetta kaivettiin n. 8-9 kuutiota. Linnanpihan pinta oli kaivausalueen länsiosassa 130.05-130.11 ja itäosassa 129.99-130.00.

Alueella ei ollut selviä moderneja rakenteita – kuten sähköjohtoja tai muita kaivantoja. Ylin kaivauskerros (kerros 1.) oli n. 25-30 cm:n paksuinen kaksikerroksinen hiekkakerros, joka oli selvästi muodostunut linnan hyvin myöhäisessä käyttövaiheessa. Kerros poistettiin lapioimalla ja sen alla olevat kerrokset kaivettiin lapioilla ja lastoilla ja seulottiin. Hiekan pohja vaihteli korkeudella 129.70-129.78.

Hiekkakerroksen alla kaivausalueessa oli havaittavissa jonkinasteinen jakaantuminen kahteen osaan, jossa alueen eteläosassa oli pohjoisosaa runsaammat kulttuurikerrokset ja myös rakenteiksi tulkitut kivilademat ja pohjoisosassa selvemmin hiekka- ja savitäyttö.

Eteläosa:

Täyttö/pihahiekan alta tuli esiin tumma, tiilimurskan ja laastinsekainen multamaakerros (kerros 302) joka kattoi kaivausalueen eteläosan. Tumma multamaakerros ulottui kahden kiviladelman (60303 ja 60304) päälle. Kerroksen paksuus oli 2-5 cm ja kerroksessa oli runsaasti uutta pullolasiaineistoa ja muutamia teollisvalmisteisia nauvoja.

Multamaakerroksesta tuli esiin kaksi luonnonkiviladeltaa. Rakenne 303 oli alueen kaakkoisosassa oleva laaja luonnonkiviladelta, jonka päällä oli vinoittain oleva suurehko luonnonkivi korkeudella 129.73-129.99 ja sen alla oli kivilatomus 303. Latomukseen kuului kaikkiaan yhdeksän vaihtelen kokoista ja melko tasapintaista luonnonkiveä, jonka voisi tulkita pihakivetyksen osaksi. Kivetys rajautuu kaivausalueen kaakkoisosaan ja sen voi ajatella jatkuvan kaivausalueen ulkopuolelle. Kivetys oli korkeudella 129.60-129.70.

Rakenteena 304 kaivettiin esiin kolme osittain pystyyn asetettua luonnonkiveä korkeudella 129.71-129.74, jotka muodostivat tiiviin ladelman suoraan multakerroksen 302 alla. Kivien muoto ja ladonta eivät viitanneet suoraan esim. pihakivetykseen.

Rakenteiden 303 ja 304 alta ja osin suoraan kerroksen 302 alla oli tumma humus- ja multamaakerros 305, jonka paksuus vaihteli 2-5 cm välillä korkeudella 129.60-129.75. Kerroksen saattoi tulkita olevan ylempänä olevia kiviladelmia vanhempi tai samaan aikaan muodostunut.

Humuskerroksen 305 alapuolella oli sekoittunut hiekka ja multakerros 306, joka ulottui aina eteläprofiiliin saakka, jossa kerros painui voimakkaasti kohti etelää korkeudella

129.65 (kaakkoisososa) ja 129.35-129.43 (lounaisosa). Kerros oli selvästi painunut kohti läheisen rakennuksen seinää.

Kerroksen 306 alla oli aivan kaivausalueen eteläosassa tumma humuskerros 317, jonka pohja oli korkeudella 129.22-129.34. Kerroksessa oli runsaasti uutta lasiesineistöä - erityisesti modernia pullolasia. Kyseessä lienee jokin sekoitekuoppa, joka on kaivettu vanhempien kerrosten läpi aivan pohjahiekkaan 316 saakka. Kuopan pohjalta n. korkeudelta 129.30 alkoi saven sekainen hiekkakerros 316.

Eteläprofiilissa oli suurehko luonnonkivi korkeudella 129.52-129.64. Kivi ulottui pitkälle eteläiseen maakerrokseen eikä sitä poistettu kaivausvaiheessa. Kivi oli samassa kerroksessa multamaakerroksen 306 kanssa.

Eteläosan kerrokseen liittyy myös länsiprofiilissa oleva suurikokoinen kivi, joka oli täyttöhiekkakerroksen 306 alla korkeudella 129.44-129.75. Kivi ei liittynyt selvästi mihinkään muuhun rakenteeseen.

Pohjoisososa:

Suoraan hiekkakerroksen 301 alta tuli esiin sekoittunut savi- ja hiekkakerros 306, jonka saattoi tulkita täyttökerrokseksi. Se ulottui ainakin kaivausalueen itäosassa myös rakenteen 303 ja kerroksen 305 alle. Kerroksen maa-aines vaihteli voimakkaasti niin, että paikoin oli selviä savialueita ja toisaalla hiekkaa. Kerroksen pohja vaihteli melko tavalla ja noudatteli mahdollisesti aikaisemmin pois kaivettujen kivien pohjan muotoa. Kerroksen korkeus oli välillä 129.45-129.55.

Savi- ja hiekkakerroksen 306 alta ja paikoin siihen sekoittuneena tuli esiin ohut (1-3 cm) tiilimurska ja laastikerros 307, joka oli pääosin täyttökerroksen pohjalla.

Kerroksien 307 ja 308 alta tuli esiin myös osittain eteläosaan ulottunut tumma multamaa- ja puujäännekerros 309, jossa oli poikkeuksellisesti myös eläinten luita muista kaivauskerroksista poiketen. Kerros erottui selvästi omakseen ylä ja alapuolisen hiekkakerroksen välissä ja sen paksuus oli pääosin 2-3 cm korkeudella 129.45-129.55.

Kerroksen 307 alta tuli esiin kaivausalueen luoteisosasta tasapintaisista luonnonkivistä muodostuva ladelma 315 korkeudella 129.48-129.52. Kivet olivat hiekkakerroksessa 316, joka ainakin alempana paljastui luontaiseksi hiekkakerrokseksi. Hiekkakerroksen pinnassa oli myös kaivausalueen koillisosassa kolme suurempaa tasapintaista luonnonkiveä korkeudella 129.44-129.55.

Kaivausalueen alin luontainen kerros

Multamaakerroksen 309 alta tuli esiin vaalea hiekka – ja moreenikerros 316 korkeudella n. korkeudella 129.40. Erityisesti kaivausalueen pohjoisosasta voitiin havaita hiekkakerroksen kerroksellisuus, jossa oli n. 10-15 cm syvyydeltä pinnasta ruskehtava länttä kohti laskeva n. 5-10 cm:n paksuinen hiekkakerros. Sen alla hiekka jatkui luontaisena vaaleana hiekkana, jossa oli joukossa pyöreitä luonnonkiviä. Kivien alapuolella hiekka oli tasoittunut luontaiseen virtaukseen viittaavalla tavalla.

Hiekkakerros pystytettiin kaivamaan esiin syvimmillään korkeudelle 128.85 ennen kuin kaivausalue täyttyi vedellä. Muissa osissa hiekka kaivettiin pääosin korkeudelle 128.90-129.10.

Kaivausalueen eteläosassa hiekka vaihtui paikoin hienorakenteisemmaksi - lähes saveksi. Tämä luontainen kerros oli kuitenkin samaa kerrosta muun pohjakerroksen 316 kanssa ja kaivettiin samana luontaisena kerroksena. Eteläprofiilissa hienon hiekan pinta 129.10-129.20 ja se kaivettiin syvyydelle 128.95-129.00 jonka jälkeen kerros todettiin luontaiseksi ja kaivaus päätettiin kerroksen kostuessa.

Yhteenveto

Syyskuussa 2006 jatkettiin kesäkuussa aloitettua Kajaanin linnan pihan kaivausta. Melko suurelta kaivausalueelta (3x3m) saatiin esiin lähinnä eteläosasta tulkinnallisia viitteitä n. 35-40 cm syvyydessä olevasta kivetyksestä, jota ei voitu kesän kaivausten tavoin ajoittaa esineistön perusteella. Toinen selvä kulttuurikerros tuli n. 45-50 cm syvyydeltä aivan luontaisen hiekkakerroksen pinnasta. Tässä multakerroksessa oli Kajaanin linnalle poikkeuksellisesti huomattavan paljon eläinten luita.

Koko kaivausalueella oli luontainen hiekka- ja moreenikerros, joka tutkittiin n. 100-130 cm:n syvyyteen koko kaivausalueen osalta. Koko alueella kaivettiin luontainen maakerros esiin ja alueen keskelle tehtiin laaja koekaivaus niin syvälle kuin veden pinnan ja kaivausaikataulun puitteissa oli mahdollista. Alueelta ei saatu esiin mitään kaivon viittaavaa rakennetta eikä mikään viittaa siihen että luontaisten kerrosten alla olisi vielä kaivamatta jotain.

Syyskuun kaivausten tuloksena saatiin lisätietoa linnan pihan käyttökerroksista ja selkeä vahvistus sille, että alueella ei ole mitään merkittäviä rakenteita. Tämä tulkinta yhdistettynä kesän 2006 kaivaushavaintoihin ja aikaisemmin tehtyihin arkeologisiin kaivauksiin antaa selkeän kuvan siitä, että tutkitulla alueella ei ole mitään kaivon viittaavaa rakennetta.

Kaarinassa 20.10.2006

FT Kari Uotila
Muuritutkimus ky

Liite 1.

Jorma Mikkonen

Kajaanin linnanraunioiden sisäpihan kairaukset 23.9.2006

Linnanraunioiden sisäpihalla tehtiin syyskuussa 2006 arkeologinen kaivaus. Sen päätyttyä kairattiin kuopan pohjalta käsikäyttöisellä maaputkikairalla ja tangolla maalajin ja kallion pinnan selvittämiseksi. Maalaji on kivistä soraa. Maanäyte otettiin talteen pisteestä 2. Tangolla kairatessa päästiin yleensä vain muutamia kymmeniä senttejä alaspäin. Useimmiten tanko lähti väistämään pyöreän kiven pintaa myöten.

piste	alku syv.	kairaus	lopullinen syv.
1	125	60	185
2	110	28	138
3	110	131	241
4	98	48	146
5	86	110	196
6	108	52	160
7	73	47	120

20.10.2006
FT Kari Uotila
Muuritutkimus ky
Suovillankatu 3 20780 Kaarina
kuotila@muuritutkimus.com
www.muuritutkimus.com

Muuritutkimus ky / FT Kari Uotila
Kajaanin linnan rakennusarkeologiset tutkimukset kesä- ja syyskuussa v. 2006

Löytöluettelo KM 2006064:

KM 2006064:1. Alue 601. Kerros 3.

Punasaviastia. 2 kpl lasitettuja punasaviastian seinä+reunapaloja. Molemmissa kelta+ruskea lasite.

A = 32 x 50 x 5 mm, paino 12 gr

B = 45 x 18 x 5 mm, paino 10 gr.

KM 2006064:2. Alue 601. Kerros 3.

Punasaviastian seinäpala. Ruskea lasite sisäpinnalla ja ulkopinnalla mahdollisesti kiinnikkeen osa tai muu koriste.

35 x 25 x 4 mm, paino 8 gr.

KM 2006064:3. Alue 601. Kerros 3.

Valkosaviastian seinäpala, jossa kellertävä lasite sisäpinnalla. Ulkopuolella voimakas dreijaus.

45 x 42 x 4 mm, paino 10 gr.

KM 2006064:4. Alue 601. Kerros 3.

Liitupiipun varren katkelma. 22 x 10 mm. paino 2 gr.

KM 2006064:5. Alue 603. Kerros 9.

Metallipiikki, jossa lehtimäinen teräosa, lähes neliömäinen varsiosa ja suurikierteinen kiinnitysosa.

Pit 275 mm, varren halk 8 mm. paino 295 gr.

KM 2006064:5. Alue 603. Kerros 9.

Luita, 470 gr.

Karttaluettelo

Kartta 1. Yleiskartta vuoden 2006 tutkimuskohteista. 1:250. Linnan pohja MV arkisto. Lisäykset K. Uotila syyskuu 2006.

Kartta 2. Alue 603. Kaivausalueen tasokartat 1:20. Linnan pohja MV arkisto. Lisäykset K. Uotila

Kartta 3. Alue 603. Kaivausalueen profiilit. 1:20. Linnan pohja MV arkisto. Lisäykset K. Uotila

MV-valokuvaluettelo
syyskuun 18.-21. 2006:

- Kuva 1. Syyskuun 2006 kaivausalue 603 ennen kaivausten alkua. YK. W. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 2. Alue 603. Pintahiekan alta esiin tulleet kivetykset ja maakerrokset. Taso 1. YK. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 3. Alue 603. Pintahiekan alta esiin tulleet eteläosan kivetykset ja maakerrokset. Taso 1. Pohjoisosan kaivuu käynnissä. YK. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 4. Alue 603. Taso 1. Eteläosassa kaksi kivetystä ja tumma multamaa, pohjoisosassa hiekka. YK. S. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 5. Alue 603. Tason 1. eteläosa. Detalji. S. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 6. Alue 603. Koko kaivausalue tasossa 1. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 7. Alue 603. Koko kaivausalue tasossa 1. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 8. Alue 603. Taso 2. Multamaakerrokset poistettu. YK. S. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 9. Alue 603. Taso 2. Multamaakerrokset poistettu. YK. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 10. Alue 603. Taso 2. Multamaakerrokset poistettu. YK. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 11. Alue 603. Taso 2. Multamaakerrokset poistettu. YK. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 12. Alue 603. Taso 2. Hiekkakerrokset poistettu kaivausalueen pohjoisosassa. Tumma humuskerros esillä. Detalji. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 13. Alue 603. Taso 2. Hiekkakerrokset poistettu kaivausalueen keskiosassa. Tumma humuskerros esillä. Detalji. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 14. Alue 603. Taso 2. Multakerrokset poistettu kaivausalueen eteläosassa. Eteläosan sekoitekerrokset esillä. Detalji. E. Kuvaaja K.Uotila.
- Kuva 15. Alue 603. Taso 2. Länsiprofiili. YK. E. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 16. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Pohjoisprofiili. YK. S. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 17. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Etelä- ja länsiprofiilit. YK. NE. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 18. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Länsiprofiili. YK. E. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 19. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Eteläprofiili. YK. N. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 20. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Eteläprofiilin länsiosa. YK. N. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 21. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Eteläprofiilin länsiosa. Detalji. N. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 22. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Itäprofiili. YK. W. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 23. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. Pohjoisprofiili. YK. S. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 24. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. YK. S. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 25. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. YK. SE. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 26. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. YK. SE. Kuvaaja K. Uotila.
- Kuva 27. Alue 603. Kaivausalueen pohjataso. YK. NE. Kuvaaja K. Uotila.